

Filip Radoniewicz*

DEZINFORMACJA W POLSKIM PRAWIE KARNYM – ASPEKTY WYBRANE

Streszczenie

Niniejszy artykuł stanowi próbę analizy polskich przepisów prawa karnego pod kątem wykorzystania ich do walki z dezinformacją. Punktem wyjścia dla podjętych rozważań był oczywiście Kodeks karny z dnia 6 czerwca 1997 r., a konkretnie jego przepis art. 132 kryminalizujący tzw. dezinformację wywiadowczą, będącą bardzo małym wycinkiem stanów faktycznych, które obecnie określane są jako dezinformacja. Następnie omówione zostały kolejne przepisy kodeksu karnego kryminalizujące zachowania, polegające na wprowadzeniu przez sprawcę w błąd podmiotu trzeciego (podmiotów trzecich) celem osiągnięcia określonego celu (np. zniesławienia czy wywołania fałszywego alarmu). Ostatni fragment artykułu poświęcono przestępstwu negatywizmu, określonemu w ustawie o Instytucie Pamięci Narodowej (ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu). Prezentacja przepisów prowadzi do wniosku, że konieczna jest regulacja kwestii dezinformacji, w szczególności, że istniejące przepisy kryminalizują jedynie drobną część zachowań stanowiących dezinformację.

Słowa kluczowe: dezinformacja, negacjonizm, fałszywy alarm, fałszywe dowody, fałszywe oskarżenie

Wstęp

W polskim prawie karnym dezinformacja nie została stypizowana jako czyn zabroniony (wyjątek stanowi tzw. dezinformacja wywiadowcza – zob. dalsze uwagi). Nie oznacza to jednak, że zachowania polegające na świadomym wprowadzeniu w błąd organów państwa czy osób prywatnych pozostają bezkarne. Część z nich może być ścigana na podstawie istniejących przepisów kryminalizujących różne czyny polegające na wprowadzeniu osoby trzeciej (czy organu państwa) w błąd. Oczywiście rozwiązanie to jest niewystarczające i konieczne jest stypizowanie

* Okręgowa Izba Radców Prawnych w Lublinie, e-mail: filip.radoniewicz@radowicz.eu, ORCID: 0000-0002-7917-4059.

przestępstwa dezinformacji. W artykule niniejszym przedstawiono syntetyczną analizę przepisów obecnie mogących służyć ściganiu różnych czynów polegających na świadomym wprowadzeniu w błąd osoby trzeciej z zamiarem uzyskania określonego skutku, celem wskazania konieczności stworzenia odpowiedniej regulacji służącej walce z dezinformacją.

Uwagi wprowadzające

Jak podaje *Słownik języka polskiego*, dezinformacja to „wprowadzenie w błąd przez podanie fałszywych informacji; nieprawdziwa, myląca informacja”, a pochodzące od niej pojęcie „dezinformacyjny” to „akcja, rola dezinformacyjna ośrodków wywiadowczych”. Zaś dezinformować oznacza „wprowadzać w błąd poprzez podanie fałszywych informacji, udzielać mylących informacji”, np. „dezinformować społeczeństwo, opinię publiczną”¹. Bardzo lakonicznie dezinformację zdefiniowano w *Wielkim słowniku poprawnej polszczyzny PWN* – jako „celowe, błędne informowanie”². Natomiast zgodnie z definicją zawartą w *Encyklopedii PWN* jest to „celowe oddziaływanie na zbiorowości i jednostki zmierzające do pozyskania zwolenników i sojuszników, wpojenia pożądanych przekonań i wywołania określonych dążeń i zachowań”³. Mariusz Busiło i Urszula Soler wskazują, że „dezinformacja to umyślny akt dostarczania fałszywych lub zmanipulowanych informacji w celu osiągnięcia określonego rezultatu, takiego jak wpływ na opinię publiczną. Odbiorcy dostarcza się fałszywą, bezużyteczną lub szkodliwą wiedzę w celu podjęcia przez niego określonych, błędnych decyzji, które będą korzystne dla autora takich informacji. W większości przypadków dezinformacja jest skierowana do określonych, wyodrębnionych ze społeczeństwa grup”⁴.

Pojęcie *fake news* zwykle definiowane jest jako „fałszywa wiadomość, często o charakterze sensacyjnym, publikowana w mediach z intencją wprowadzenia odbiorcy w błąd w celu osiągnięcia korzyści finan-

¹ *Słownik języka polskiego*, t. I, red. M. Szymczak, Warszawa 1995, s. 365.

² *Wielki słownik poprawnej polszczyzny PWN*, red. A. Markowski, Warszawa 2011, s. 192.

³ *Encyklopedia PWN*, <https://encyklopedia.pwn.pl> (12.08.2025).

⁴ M. Busiło, U. Soler, *Education of society as a tool to counteract disinformation in implementing new technologies. On the example of 5G mobile telecommunications network and Warsaw sewage system*, Proceedings of the International Conference "Applications of Electromagnetics in Modern Engineering and Medicine" June 2019, Janów Podlaski Poland, IEEE, s.211 oraz wskazana tam literatura.

sowych, politycznych lub prestiżowych”⁵. Natomiast *deepfake* (pochodzi od *deep learning* oraz *fake*) jest techniką obróbki obrazu, polegającą na łączeniu obrazów twarzy ludzkich (niejako nakładaniu na istniejące wizerunki twarzy utrwalone jako obraz lub film twarzy innych osób) przy użyciu technik sztucznej inteligencji. Uzyskane w ten sposób realistyczne ruchome obrazy są tak precyzyjne, że niemal uniemożliwiają stwierdzenie przez odbiorcę, czy ma do czynienia z prawdziwym filmem, czy zmanipulowanym. Może to prowadzić do skompromitowania osoby poprzez np. fałszywe „obsadzenie jej” w roli w filmie pornograficznym⁶.

Deinformacja w polskim kodeksie karnym

Jedynym przepisem w polskim kodeksie karnym (dalej: k.k.)⁷ kryminalizującym wprost deinformację jest art. 132, typizujący przestępstwo tzw. deinformację wywiadowczą. Ma on stosunkowo wąski zakres przedmiotowy – odnosi się jedynie do czynów popełnionych przez osobę oddającą usługi wywiadowcze Rzeczypospolitej Polskiej, polegających na wprowadzaniu w błąd polskiego organu państwowego⁸ przez dostarczanie podrobionych lub przerobionych dokumentów lub innych przedmiotów albo przez ukrywanie prawdziwych lub udzielanie fałszywych wiadomości mających istotne znaczenie dla Rzeczypospolitej Polskiej. Sprawcy grozi kara pozbawienia wolności od roku do lat 10. W doktrynie brak jest zgody, czy uznać je za przestępstwo indywidualne, czy powszechne. Na pierwszym stanowisku stoi np. Piotr Kardas⁹. Dominuje jednak pogląd, że jest to przestępstwo powszechne. Jak podkreśla Jan Kulesza, „[f]raza: «Kto, oddając usługi wywiadowcze Rzeczypospolitej

⁵ *Mały leksykon postprawdy*, red. M. Wójcik, Warszawa 2018, s. 28. <https://wid.org.pl> (12.03.2025).

⁶ *Deepfake*, Wikipedia, <https://pl.wikipedia.org> (12.03.2025).

⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. 2024, poz. 17 ze zm.).

⁸ Przez pojęcie to w świetle tego przepisu należy rozumieć jednostki organizacyjne powołane do wykonywania władzy państwa o określonym przez prawo zakresie działania, których przykładami są: służby specjalne (Agencja Wywiadu – AW, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego – ABW, Służba Wywiadu Wojskowego – SWW, Służba Kontrwywiadu Wojskowego – SKW), ministrowie oraz szefowie i komendanci określonych służb (np. Komendant Główny Policji), otrzymujący, w ramach posiadanych uprawnień, od służb specjalnych informacje, które mogą zawierać treści dezinformacyjne. Zob.: S. Hoc, *Przestępstwo deinformacji wywiadowczej w kodeksie karnym*, „Przegląd Sądowy”, 2000, nr 5, s. 48, M. Budyn-Kulik [w:] M. Budyn-Kulik [i in.], *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, Warszawa 2025, art. 132.

⁹ P. Kardas [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, cz. I: *Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017, art. 132.

Polskiej», określa sytuację, w której znajduje się sprawca, dookreślając okoliczności, w których dopuszcza się on czynności sprawczej. Nie stanowi ona o cechach podmiotu przestępstwa, przez co mielibyśmy do czynienia z przestępstwem indywidualnym¹⁰. Sprawca nie musi jednak pozostawać w związkach organizacyjnych z polską instytucją wywiadowczą. Wystarczające jest, że podejmuje czynności wskazane w przepisie. Nie musi być też podwójnym agentem, osobą działającą jednocześnie na rzecz służby wywiadowczej państwa polskiego oraz innego państwa¹¹.

Omawiany czyn jest przestępstwem materialnym – do jego znamion należy skutek w postaci wprowadzenia w błąd polskiego organu państwowego. W przypadku, gdy sprawca dostarczał przerobionych lub podrobionych dokumentów lub innych przedmiotów albo ukrywaniu prawdziwych lub udzielaniu fałszywych wiadomości, ale nie doprowadził w ten sposób do wprowadzenia w błąd, dokonanie czynu zabronionego nie następuje – zachodzi natomiast usiłowanie¹².

W świetle art. 190a § 2 k.k. karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8 podlega ten, kto, podszywając się pod inną osobę, wykorzystuje jej wizerunek, inne jej dane osobowe lub inne dane, za pomocą których jest ona publicznie identyfikowana, przez co wyrządza jej szkodę majątkową lub osobistą. Natomiast zgodnie z art. 190a § 3 k.k. sprawcy grozi znacznie surowsza kara (pozbawienia wolności od lat 2 do 15), jeżeli w wyniku popełnionego przez niego czynu pokrzywdzony targnął się na własne życie.

Na wstępie należy podkreślić, że art. 190a § 2 k.k. jest w zasadzie elementem regulacji mającej na celu zwalczanie zjawiska stalkingu (uporczywego nękania), na którą składa się przede wszystkim art. 190a § 1 k.k.¹³, którego „uzupełnieniem” jest właśnie art. 190a § 2 k.k. Stąd kryminalizuje on w zasadzie jedynie te zachowania wiążące się z wykorzystaniem cudzej tożsamości, które określić można mianem cyberstalkingu¹⁴, pozo-

¹⁰ J. Kulesza [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Legalis 2023, art. 13. Tak też: K. Lipiński [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021, art. 132; M. Budyn-Kulik [w:] M. Budyn-Kulik [i in.], *Kodeks karny...*

¹¹ P. Kardas, *op.cit.*

¹² *Ibidem.*

¹³ Przewidujący karę do 3 lat pozbawienia wolności za uporczywe nękanie innej osoby lub osoby jej najbliższej wzbudzające u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia lub istotnie naruszające jej prywatność.

¹⁴ M. Budyn-Kulik, *Komentarz do art. 190a k.k. [w:] Kodeks karny. Komentarz do zmian wprowadzonych ustawą z 25 lutego 2011 r. o zmianie ustawy Kodeks karny*, Warszawa 2024. Por. A. Lach, *Karnoprawna reakcja na zjawisko kradzieży tożsamości*,

stawiając w związku z tym wiele czynów stanowiących kradzież tożsamości poza swoim zakresem. Jak wskazuje się w piśmiennictwie, występki stypizowane w art. 190a 2 k.k. jest swego rodzaju oszustwem polegającym na podszywaniu się pod inną osobę z wykorzystaniem jej wizerunku lub innych danych osobowych¹⁵, czego następstwem jest wyrażanie szkody majątkowej lub osobistej.

Przez podszywanie rozumie się potocznie podanie się fałszywie za kogoś, przyznanie się do czyichś zasług, np. podszycie się pod cudze nazwisko¹⁶. Jak wskazuje Andrzej Zoll, znamiona podszywania się realizuje zachowanie polegające na podjęciu przez sprawcę działań jako inna osoba, bez jej wiedzy i zgody¹⁷. Natomiast przez wykorzystywanie (wykorzystanie) rozumie się osiągnięcie z czegoś korzyści, pożytku, skorzystanie z czegoś, spożytkowanie, zużytkowanie¹⁸.

Danymi osobowymi – w świetle art. 4 pkt 1 rozporządzenia 2016/679 w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych¹⁹ – są informacje o zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osobie fizycznej (czyli „osobie, której dane dotyczą”). Natomiast w świetle tego przepisu możliwa do zidentyfikowania osoba fizyczna to osoba, którą można bezpośrednio lub pośrednio zidentyfikować, w szczególności na podstawie identyfikatora takiego jak imię i nazwisko, numer identyfikacyjny, dane o lokalizacji, identyfikator internetowy lub jeden bądź kilka szczególnych czynników określających fizyczną, fizjologiczną, genetyczną, psychiczną, ekonomiczną, kulturową lub społeczną tożsamość osoby fizycznej.

Przestępstwo stypizowane w art. 190a § 2 k.k. ma charakter materialny. Dokonane jest w chwili podszycia się przez sprawcę pod osobę pokrzywdzonego przy użyciu jego wizerunku lub innych danych osobo-

Warszawa 2015, s. 90–91; M. Dumkiewicz, J. Sitko, *Stalking na tle prawa karnego i cywilnego* [w:] *Dobra osobiste w XXI wieku. Nowe wartości, zasady, technologie. Rights of personality in the XXI century. New values, rules, technologies*, red. J. Balcarczyk, Warszawa 2012, s. 528–529.

¹⁵ M. Mozgawa [w:] *System Prawa Karnego. T. 10. Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym*, red. J. Warylewski, Warszawa 2016, s. 468.

¹⁶ *Słownik języka polskiego*, t. II, red. M. Szymczak, Warszawa 1995, s. 719.

¹⁷ A. Zoll [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 117–277 k.k.*, red. A. Zoll, Warszawa 2013, s. 607.

¹⁸ *Słownik języka polskiego...*, s. 752.

¹⁹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz. UE L 119 z 27.04.2016 r., s. 1), tzw. GDPR (od ang. *General Data Protection Regulation*), po polsku RODO.

wych i wyrządzenia jej szkody majątkowej lub osobistej. W odróżnieniu od „zwykłego stalkingu” (tj. przestępstwa określonego w art. 190a § 1 k.k.), czyn sprawcy może mieć charakter jednorazowy²⁰. Nie jest natomiast kryminalizowane samo uzyskiwanie czy gromadzenie danych osobowych w celu popełnienia tego przestępstwa – czynności te mają bowiem charakter czynności przygotowawczych i nie mogą zostać uznane nawet za usiłowanie.

Rozsiewanie fałszywych informacji, mogących wyrządzić szkodę osobie lub osobom, stypizowane jest w art. 212 k.k. jako zniesławienie – czyn polegający na pomawianiu innej osoby, grupy osób, instytucji, osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej o takie postępowanie lub właściwości, które mogą poniżyć ją w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności.

Informacje udostępnione przez sprawcę mogą dotyczyć postępowania podmiotu pomawianego (np. popełnienie przestępstwa w przypadku osoby fizycznej, a np. szkodzenie środowisku w przypadku podmiotu zbiorowego) lub właściwości (np. alkoholizm w przypadku osoby fizycznej, narkomania, zboczenie płciowe, choroba psychiczna, a w przypadku podmiotu zbiorowego – np. korupcja), które mogą poniżyć daną osobę (a także podmiot zbiorowy) w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności.

Ustawodawca przewidział kwalifikowany typ tego przestępstwa, polegający na posłużeniu się przez sprawcę środkami masowego komunikowania²¹. Media umożliwiają rozpowszechnianie różnego rodzaju informacji na olbrzymią skalę. Szczególne narzędzie ku temu stanowi Internet, o czym decyduje jego szeroki zasięg, łatwość umieszczania w nim treści (na stronach internetowych, portalach społecznościowych czy serwisach, takich jak Youtube) oraz anonimowość użytkowników (czy raczej złudne zwykłe przekonanie o możliwości jej zachowania).

Pamiętać jednak należy, że kwestia kwalifikacji Internetu jako środka komunikacji masowej budzi uzasadnione kontrowersje. Wynika to

²⁰ A. Zoll, *op.cit.*, s. 607; M. Mozgawa, *op.cit.*, s. 470.

²¹ Środki masowego przekazu (masowej komunikacji, mass media) – urządzenia i instytucje, za pomocą których przesyłane są treści do bardzo licznej i zróżnicowanej publiczności. Jest to prasa, radio, telewizja, film (kino), książki, nagrania muzyczne (płyty, kasety) oraz tzw. nowe media, czyli przede wszystkim Internet. Decydującym wyróżnikiem środków masowego przekazu jest ich wielki (ponadregionalny, ogólnokrajowy, globalny) zasięg. Treści przekazywane środkami masowego komunikowania mają charakter publiczny (są kierowane do nieokreślonego kręgu adresatów) i są masowo odbierane.

m.in. z braku ustawowej definicji takich środków. Takie usługi internetowe, jak strony www czy listy dyskusyjne, są w zasadzie środkami masowego komunikowania. Jednocześnie jednak istnieją formy przekazu przy pomocy Internetu, których uznać za takie nie można – np. gdy krąg odbiorców przesyłanych za ich pomocą treści jest ograniczony do konkretnych osób, np. dysponujących hasłem czy będących uprawnionymi przez administratora²². Wskazuje się, że Internet może być wykorzystywany w celu przekazywania informacji do nieokreślonego ściśle kręgu podmiotów (najprostszym przykładem będą strony internetowe, sieci p2p²³ czy serwery ftp²⁴) oraz konkretnym adresatom (za pomocą np. poczty elektronicznej czy komunikatorów internetowych) – „sztandarowym” przykładem komunikacji prywatnej w Internecie jest poczta elektroniczna. Oczywiście, gdy wysyłamy wiadomość do konkretnego adresata (adresatów), mamy z takową komunikacją do czynienia. Jednak masowe wysyłanie wiadomości e-mail²⁵ (np. jako tzw. spam²⁶) do okre-

²² Por. J. Sobczak [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2025, art. 212.

²³ Sieć *peer-to-peer* (inaczej sieć komputerów równorzędnych, p2p) charakteryzuje się tym, że wszystkie korzystające z niej komputery mają „równe prawa”. Ten sam komputer może pełnić rolę zarówno serwera, jak i klienta. Innymi cechami tego systemu, które należy wskazać, jest brak centralnego sterowania (infrastruktury) oraz implementacja wszystkich mechanizmów zarządzania siecią w programie-kliencie zainstalowanym na komputerze użytkownika. Zob. szerzej F. Radoniewicz, *Odpowiedzialność karna za hacking i inne przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu danych komputerowych i systemów informatycznych*, Warszawa 2016, s. 72–74.

²⁴ FTP (*File Transfer Protocol* – protokół transferu plików) jest protokołem typu klient-serwer, w którym pliki są przesyłane z serwera i na serwer. Do pobierania danych oraz umieszczania ich na serwerze ftp służą odpowiednie programy (np. FileZilla, Total Commander) lub przeglądarki internetowe, jako że obecnie większość z nich może pełnić funkcję klienta ftp. F. Radoniewicz, *FTP* [w:] *Leksykon cyberbezpieczeństwa*, red. K. Chałubińska-Jentkiewicz, Warszawa 2024, s. 125.

²⁵ Por. T. Fołta, A. Mucha, *Znieważenie i zniesławienie w internecie*, „Prokuratura i Prawo”, 2006, nr 11, s. 50–53; W. Kulesza [w:] *System prawa karnego*, t. 10: *Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym*, red. J. Warylewski, Warszawa 2016, s. 1171–1172; M. Siwicki, *Przestępstwo zniesławienia w ujęciu prawnoporównawczym*, „Europejski Przegląd Sądowy”, 2012, nr 6, s. 16–17; J. Sobczak, *op.cit.*

²⁶ Wyraz „spam” tłumaczy się na różne sposoby (np. jako skrót od *stupid pointless annoying messages* – głupie bezsensowne irytujące wiadomości). Natomiast w rzeczywistości termin ten pochodzi od konserwowej mielonki i ma związek z jednym ze skeczy grupy Monty Pythona. Wyróżnia się dwa jego rodzaje: spam komercyjny o charakterze reklamowym, czyli tzw. niezamówione informacje handlowe (UCE – *Unsolicited Commercial Email*) oraz niechciana korespondencja o charakterze niekomercyjnym (UBE – *Unsolicited Bulk Email*). F. Radoniewicz, *Cyberprzestępstwa przeciwko danym komputerowym i systemom informatycznym w kodeksie karnym – propozycje zmian*, Warszawa 2024, s. 139 i n.

ślonej liczby skrzynek pocztowych prowadzi do sytuacji, że trafiają one zwykle do nieokreślonej liczby odbiorców²⁷.

Kolejny czynem związany z wprowadzeniem w błąd przy użyciu fałszywej informacji jest stypizowane w art. 224 a k.k., świadome wprowadzenie w błąd celem wywołania tzw. fałszywego alarmu. Może przybrać dwie formy, obydwie charakteryzujące się świadomością sprawcy, że jego zachowanie wywoła zagrożenie dla życia lub zdrowia wielu osób lub dla mienia w znacznych rozmiarach. Pierwsza polega na zawiadomieniu o zdarzeniu mogącym wywołać takie zagrożenie, druga to stworzenie sytuacji mającej wywołać przekonanie o istnieniu takiego zagrożenia. W obu wypadkach skutkiem działania sprawcy (jest to przestępstwo materialne) musi być wywołanie czynności instytucji użyteczności publicznej lub organu ochrony bezpieczeństwa, porządku publicznego lub zdrowia mającej na celu uchylenie zagrożenia. W przeciwnym razie mamy do czynienia z usiłowaniem²⁸.

Typ kwalifikowany omawianego czynu określony został w § 2 wprowadzonym ustawą z 17 grudnia 2021 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z powołaniem Centralnego Biura Zwalczania Cyberprzestępczości. Znamieniem kwalifikującym jest zawiadomienie o więcej niż jednym zdarzeniu. Wprowadzenie tak określonego typu kwalifikowanego może rodzić trudności na gruncie oceny w zakresie jedności i wielości czynów. W szczególności może budzić wątpliwości, czy zawiadomienie, np. w kilku kolejno po sobie następujących telefonach czy też w kilku wysłanych po kolei e-mailach o kolejnych zdarzeniach, jest jednym zawiadomieniem o kilku zdarzeniach czy kilkoma zawiadomieniami o jednym zdarzeniu. Ocena takich przypadków powinna zależeć od okoliczności konkretnego zdarzenia, jednak wydaje się, że najczęściej będzie to jeden czyn wyczerpujący znamiona typu kwalifikowanego²⁹.

W rozdziale XXX kodeksu karnego (*Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości*) stypizowano szereg przestępstw polegających na wprowadzeniu w błąd organów wymiaru sprawiedliwości. W art. 233 § 1 k.k. przewidziano odpowiedzialność karną osoby zeznającej jako świadek, która, składając zeznanie mające służyć za dowód w postępowaniu sądowym lub w innym postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy, zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę (swego rodzaju „dezinformacja”).

²⁷ *Idem*, *Pornografia w Internecie – zagadnienia wybrane* [w:] *Pornografia*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2011, s. 239–240.

²⁸ M. Kulik [w:] M. Budyn-Kulik [i in.], *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, Warszawa 2025, art. 224(a); A. Barczak-Oplustil, M. Iwański [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, cz. II: *Komentarz do art. 212–277d*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017, art. 224(a).

²⁹ M. Kulik, *op.cit.*

macja” organów ściągania przez zaniechanie). Czyn ten zagrożony jest surową sankcją – karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. W § 4 przewidziano występki polegający na przedstawieniu fałszywej opinii ekspertyzy lub tłumaczenia mającego służyć w postępowaniu jako dowód przez biegłego, rzeczoznawcę lub tłumacza, zagrożony karą pozbawienia wolności od roku do lat 10. Natomiast w art. 234 § 1 k.k. stypizowano przestępstwo fałszywego oskarżenia zarówno przed organem powołanym do ścigania lub orzekania w sprawach o przestępstwo, w tym i przestępstwo skarbowe, wykroczenie, wykroczenie skarbowe, jak i przewinienia dyscyplinarne innej osoby o popełnienie tych czynów zabronionych lub przewinienia dyscyplinarnego. Sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Z kolei na podstawie art. 235 k.k. karalne jest tworzenie fałszywych dowodów lub inne podstępne zabiegi w celu skierowania przeciwko określonej osobie ścigania o przestępstwo, w tym i przestępstwo skarbowe, wykroczenie, wykroczenie skarbowe lub przewinienie dyscyplinarne albo w toku postępowania zabiegi takie przedsięwzię. Czyn ten zagrożony jest karą pozbawienia wolności do lat 3. W art. 236 § 1 k.k. spenalizowano natomiast czyn mający charakter zaniechania udzielenia informacji – zatajenie dowodów niewinności osoby podejrzanej. Jego sprawca podlega karze grzywy, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

W art. 256 § 1 k.k. spenalizowano publiczne propagowanie faszyzowskiego lub innego totalitarnego ustroju państwa, co z założenia musi się wiązać z posłużeniem się fałszywymi informacjami, oraz nawoływania do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość. Karą grozącą sprawcy jest grzywna, kara ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Pojęcie propagować – w powszechnym rozumieniu – oznacza „szerzyć, upowszechniać idee, hasła, myśli; zjednywać kogoś dla jakiejś idei, akcji itp.; prowadzić propagandę³⁰”. Ustawodawca użył pojęcia „publicznie”, czego oczywiście nie należy utożsamiać z miejscem publicznym³¹. O publicznym charakterze decyduje odbiór (lub sama możliwość odbioru) przez grupę niezindywidualizowanych osób bądź przez oznaczoną, ale większą liczbę osób³². Natomiast w § 2 zakazano, pod groźbą identycznej sankcji jak w § 1, produkcji, utrwalania lub sprowadzania, nabywania, przechowywania, posiadania, prezentowania, przewożenia lub przesyłania druków, nagrań lub innych

³⁰ *Słownik języka polskiego*, t. II, red. M. Szymczak, Warszawa 1995, s. 895.

³¹ M. Mozgawa, M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik [w:] M. Budyn-Kulik [i in.], *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, Warszawa 2025, art. 115 § 21 pkt 8.

³² L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2022, s. 324; M. Mozgawa [w:] M. Budyn-Kulik, *Kodeks...*, art. 212.

przedmiotów zawierających treść określoną w § 1 albo będących nośnikiem symboliki faszystowskiej, komunistycznej lub innej totalitarnej. Warunkiem przypisania odpowiedzialności karnej jest cel działania sprawcy, jakim jest rozpowszechnianie tychże materiałów. W § 3 przewidziano kontratyp (czyli okoliczność wyłączającą bezprawność czynu) znajdujący zastosowanie w przypadku, gdy sprawca czynu dopuścił się go w ramach działalności artystycznej, edukacyjnej, kolekcjonerskiej lub naukowej.

Ustawa o Instytucie Pamięci Narodowej

W art. 55 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej (dalej: u.i.p.n.)³³ dokonano kryminalizacji przestępstwa negacjonizmu, w tym tzw. kłamstwa oświęcimskiego. W myśl tego przepisu karalne jest publiczne i dokonywane wbrew faktom zaprzeczanie istnienia zbrodni, o których mowa w art. 1 pkt 1 teże ustawy, tj. zbrodni nazistowskich i komunistycznych, zbrodni ukraińskich nacjonalistów i członków ukraińskich formacji kolaborujących z Trzecią Rzeszą Niemiecką, a także innych przestępstw stanowiących zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne, jak również innych represji z motywów politycznych, jakich dopuścili się funkcjonariusze polskich organów ścigania lub wymiaru sprawiedliwości albo osoby działające na ich zlecenie, a ujawnionych w treści orzeczeń zapadłych na podstawie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległej Polski³⁴, a także czynów organów bezpieczeństwa państwa³⁵, popełnionych na osobach narodowości polskiej lub

³³ Ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. 2023, poz. 102).

³⁴ Ustawa z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. 2024, poz. 442).

³⁵ Katalog podmiotów zaliczanych do organów bezpieczeństwa państwa – wskazany w art. 5 uIPN – jest niezwykle szeroki. Wskazać wśród nich należy np. Resort Bezpieczeństwa Publicznego Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego; Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego, Zarząd II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Ponadto zaliczono do nich np. Urząd do Spraw Wyznań. W ustępie 2 przyjęto, że do organów bezpieczeństwa państwa, w rozumieniu ustawy, należą także organy i instytucje cywilne i wojskowe państw obcych o zadaniach podobnych do zadań organów, o których mowa w ust. 1. Natomiast w ust. 3 zastrzeżono, że jednostkami Służby Bezpieczeństwa, w rozumieniu ustawy, są te jednostki Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, które z mocy prawa podlegały rozwiązaniu w chwili zorganizowania Urzędu Ochrony Państwa, oraz te jednostki, które były ich poprzedniczkami.

obywatelach polskich innych narodowości w okresie od dnia 8 listopada 1917 r. do dnia 31 lipca 1990 r.

W obowiązującym stanie prawnym sprawca podlega zatem odpowiedzialności karnej jedynie w wypadku „negowania”. Istotne zagrożenia związane z „usprawiedliwianiem” oraz „pochwalaniem” zbrodni, o których mowa w art. 55 u.i.p.n. charakterystycznym dla tego rodzaju aktów bezprawia, pozostają poza zakresem normowania art. 55 u.i.p.n. Przepis ten ma wąski zakres – odnosi się bowiem jedynie do „negowania” wskazanych w niej. Nie kryminalizuje natomiast innych, takich jak np. pochwalanie czy usprawiedliwianie tychże czynów. Czynu tego można się dopuścić jedynie umyślnie w zamiarze bezpośrednim³⁶.

Zakończenie

Z powyższej syntetycznej analizy polskich przepisów wynika, że brak jest regulacji kryminalizującej dezinformację w znaczeniu podanym we wstępie do niniejszej publikacji. Nie oznacza to, że pewne stany faktyczne można ścigać na podstawie istniejących przepisów. Takie sytuacje są jednak nieliczne (np. wywołanie fałszywego alarmu, zniesławienie, negacjonizm). Konieczne w związku z tym jest przyjęcie rozwiązania o charakterze kompleksowym, które mogłoby służyć walce z dezinformacją rozumianą szeroko, jako zachowania polegające na świadomym wprowadzeniu w błąd zarówno osób prywatnych (w tym osób prawnych i jednostek organizacyjnych), jak i organów państwa, celem osiągnięcia zamierzonego przez sprawcę efektu.

Bibliografia

- Barczak-Oplustil A., Iwański M. [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, cz. II: *Komentarz do art. 212–277d*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017.
- Budyn-Kulik M. [i in.] [w:] Budyn-Kulik M. [i in.], *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, Warszawa 2025.
- Budyn-Kulik M. [w:] Budyn-Kulik M. [i in.], *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, Warszawa 2025.
- Budyn-Kulik M., *Komentarz do art. 190a k.k.* [w:] *Kodeks karny. Komentarz do zmian wprowadzonych ustawą z 25 lutego 2011 r. o zmianie ustawy Kodeks karny*, Warszawa 2024.
- Busiło M., Soler U., *Education of society as a tool to counteract disinformation in implementing new technologies. On the example of 5G mobile telecommunications*

³⁶ M. Siwicki, *Rozdział 1.3. Kłamstwo oświęcimskie* [w:] *Nielegalna i szkodliwa treść w Internecie. Aspekty prawnokarne*, Warszawa 2011.

- network and Warsaw sewage system, Proceedings of the International Conference Applications of Electromagnetics in Modern Engineering and Medicine, June 2019, Janów Podlaski Poland, IEEE.
- Dumkiewicz M., Sitko J., *Stalking na tle prawa karnego i cywilnego* [w:] *Dobra osobiste w XXI wieku. Nowe wartości, zasady, technologie. Rights of personality in the XXI century. New values, rules, technologies*, red. J. Balcarczyk, Warszawa 2012.
- Fołta T., Mucha A. *Znieważenie i zniesławienie w internecie*, „Prokuratura i Prawo”, 2006, nr 11.
- Gardocki L., *Prawo karne*, Warszawa 2022.
- Hoc S., *Przestępstwo dezinformacji wywiadowczej w kodeksie karnym*, „Przegląd Sądowy”, 2000, nr 5.
- Kardas P. [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, cz. I: Komentarz do art. 117–211a, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017.
- Kulesza J. [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2023.
- Kulesza W. [w:] *System prawa karnego*, t. 10: *Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym*, red. J. Warylewski, Warszawa 2016.
- Kulik M. [w:] M. Budyn-Kulik [i in.], *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, Warszawa 2025.
- Lach A., *Karnoprawna reakcja na zjawisko kradzieży tożsamości*, Warszawa 2015.
- Lipiński K. [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021.
- Mały leksykon postprawdy*, red. M. Wójcik, Warszawa 2018, <https://wid.org.pl> (12.03.2025).
- Markowski A., *Wielki słownik poprawnej polszczyzny PWN*, Warszawa 2011.
- Radoniewicz F., *Cyberprzestępstwa przeciwko danym komputerowym i systemom informatycznym w kodeksie karnym – propozycje zmian*, Warszawa 2024.
- Radoniewicz F., *Czaty* [w:] *Leksykon cyberbezpieczeństwa*, red. K. Chałubińska-Jentkiewicz, Warszawa 2024.
- Radoniewicz F., *FTP* [w:] *Leksykon cyberbezpieczeństwa*, red. K. Chałubińska-Jentkiewicz, Warszawa 2024.
- Radoniewicz F., *Odpowiedzialność karna za hacking i inne przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu danych komputerowych i systemów informatycznych*, Warszawa 2016.
- Radoniewicz F., *Pornografia w Internecie – zagadnienia wybrane* [w:] *Pornografia*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2011.
- Siwicki M., *Przestępstwo zniesławienia w ujęciu prawnoporównawczym*, „Europejski Przegląd Sądowy”, 2012, nr 6.
- Siwicki M., *Rozdział 1.3. Kłamstwo oświęcimskie* [w:] *Nielegalna i szkodliwa treść w Internecie. Aspekty prawnokarne*, Warszawa 2011.
- Sobczak J. [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2025.
- Zoll A. [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II: *Komentarz do art. 117–277 k.k.*, red. A. Zoll, Warszawa 2013.

Disinformation in Polish criminal law – selected issues

Abstract

This article is an attempt to analyse Polish criminal law in terms of its use in the fight against disinformation. The starting point of the considerations undertaken was, of course, the Criminal Code of 6 June 1997, and specifically the provision contained therein, Article 132, which criminalises so-called intelligence disinformation, which consti-

tutes a very small section of the facts currently referred to as disinformation. This was followed by a discussion of further provisions of the Code, which criminalise behaviour involving the misleading of a third person(s) by the perpetrator in order to achieve a specific goal (e.g. defamation or causing false alarm). The last part is devoted to the crime of negationism, as defined in the Act on the Institute of National Remembrance (Act of 18 December 1998 on the Institute of National Remembrance - Commission for the Prosecution of Crimes against the Polish Nation. The presentation of the provisions leads to the conclusion that it is necessary to regulate the issue of disinformation, particularly as the existing provisions criminalise only a small part of the behaviour constituting disinformation.

Keywords: disinformation, Holocaust denial, false alarm, false evidence, false accusation